

5.11.2025

EOAK/1505/2025

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli poliisia ja syyttäjää rikosasiansa käsittelyn kestosta. Hän kertoi tehneensä asiassa rikosilmoituksen joulukuussa 2017, mutta esitutkinta valmistui vasta keväällä 2022. Syyteharkintakin viivästyi ja syyttäjä teki tammikuussa 2024 asiassa syyttämättäjättämispäätökset, koska syyteoikeus oli vanhentunut. Konkurssipesältä saatiin vain osittainen korvaus aiheutuneesta vahingosta.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta antoivat selvityksensä rikostarkastaja, poliisilakimies ja vanhempi rikoskonstaapeli sekä valtiosyyttäjä, erikoissyyttäjä, aluesyyttäjä ja entinen aluesyyttäjä (ei enää syyttäjälaitoksen palveluksessa).

Lausuntonsa antoivat apulaisvaltakunnansyyttäjä ja Helsingin poliisilaitoksen poliisipäällikkö.

Jäljennökset selvityksistä ja lausunnoista liitetään oheen tiedoksi kantelijalle.

2.1 Tapahtumatietoja

Koska tapahtumista on kulunut useita vuosia, kovin yksityiskohtaista selvitystä viranomaisten toiminnasta ei kaikilta osin ole saatavissa.

Kantelija on 18.12.2017 tehnyt sähköisen rikosilmoituksen, jonka mukaan erään kiinteistövälitysliikkeen (- - -) myyjä oli tehnyt kolmen ostajan kanssa kantelijan ja erään osakeyhtiön omistamien asuntojen ostosopimukset, joiden takuuna oli tehty 5.000 euron käteistalletus asuntoa kohden. Kun kiinteistövälitysliike asetettiin konkurssiin lokakuussa 2017, niin ilmoituksen mukaan kävi ilmi, että tuon yrityksen toimiva johto oli kavaltanut ostajien yrityksen asiakasvaratilille tallettamat yhteensä 15.000 euroa.

Asiassa kirjattiin ilmoitus - - - epäilyistä törkeästä kavalluksesta, jonka tekoajaksi merkittiin 1.9. – 30.10.2017.

Saadun selvityksen mukaan poliisin ensimmäinen tutkintatoimenpide on ollut pankkitiedustelu 21.1.2020. Totean sen perusteella selvinneen, että edellä mainitut kolme 5.000 euron erää oli siirretty asiakasvaratililtä yhtiön ulkopuolisille tileille 28.5., 9.6. ja 23.8.2017.

Selvityksen mukaan esitutkinnassa on kuulusteltu kaksi asianomistajaa huhtikuussa 2021. Toiselle epäillyistä lähetettiin kuulustelukysymykset sähköpostitse 12.4.2021 ja hän vastasi niihin 16.8.2021. Toisen epäillyn osalta esitutkintapöytäkirjaan on merkitty, että hänelle lähetettiin sähköpostitse kysymykset 23.8.2021 ja hän vastasi niihin 7.10.2021. Poliisilaitoksen mukaan tämä kuulustelu on jatkunut 16.3.2022 saakka.

Asiassa on 30.9.2021 tehty esitutkintalain (ETL) 5 luvun 1 §:n mukainen ilmoitus syyttäjälle. Aluesyyttäjä on samana päivänä ottanut yhteyttä poliisiin. Tutkijan pitämän tapahtumapäiväkirjan mukaan "Syyttäjä otti yhteyttä, [toisella epäillyistä] on syyteneuvottelu syyttäjän kanssa yhteen juttuun, toivomus että saisi samaan konkurssiin - - - jutut". Poliisilla on selvityksen mukaan ollut samaan aikaan tutkittavana kyseiseen kiinteistövälitysliikkeeseen liittyvä toinen laajempi rikosasia (törkeä velallisen epärehellisyys ym.). Syyttäjän mukaan kantelun tarkoittama asia oli toisen epäillyn osalta tarkoitus käsitellä samassa syyteneuvottelussa, mutta neuvottelun järjestämisessä oli kuitenkin haasteita.

Tutkinnanjohtaja on 6.4.2022 lähettänyt kyseisen kiinteistövälitysliikkeen toimintaan liittyvien kahden esitutkintapöytäkirjan johdannot (joista tapahtumat käyvät yksityiskohtaisesti ilmi) aluesyyttäjälle ilmoittaen asioiden olevan valmiita loppulausunnolle. Aluesyyttäjä on ilmoittanut, että asiat voi laittaa loppulausunnolle.

Asia on siirretty syyteharkintaan 20.5.2022.

Totean, että poliisissa asian tutkinnanjohtajina ovat toimineet (nykyinen) aluesyyttäjä 19.12.2017 – 31.8.2021, rikostarkastaja 1.9.2021 – 4.4.2022 ja poliisilakimies 4.4. – 20.5.2022. Jutun tutkija on ollut vanhempi rikoskonstaapeli.

Tapahtuma-aikaan aluesyyttäjänä toimineen mukaan kyseistä asiaa ei ollut jaettu hänelle toukokuussa 2022. Hän oli jäänyt virkavapaalle 13.6.2022 eikä hänelle sitä edeltäen jaettu asioita syyteharkintaan. Saadun selvityksen mukaan käytäntönä on, että syyttäjälleen kanslia jakaa asian syyteharkintaan sille syyttäjälle, jolle poliisin tekemä ETL-ilmoitus oli jaettu. Näin ei siis tässä tapauksessa ole tehty

Syyttäjälleen apulaispäällikön mukaan keväällä ja alkukesästä 2022 syyttäjälleen oli paljon henkilökunnan vaihtuvuutta. Tämä aiheutti paljon järjestelyitä, muun muassa syyteharkinnassa olevia asioiden uudelleen jakamista. Valtionsyyttäjä kertoo jakaneensa kyseisen jutun erikoissyyttäjälle tämän esimiehen kanssa sopimallaan tavalla. Valtionsyyttäjä mukaan hän vei jutun asiakirjat erikoissyyttäjän työhuoneeseen viimeistään syksyllä 2022. Uudelleenjaosta ei tehty merkintöjä asianhallintajärjestelmään. Selvityksen mukaan asia on jaettu erikoissyyttäjän nimiin asianhallintajärjestelmässä 1.6.2023 ja se on näkynyt työjonon ratkaistavissa asioissa vasta 4.10.2023.

Erikoissyyttäjä on 25.1.2024 päättänyt jättää syytteen nostamatta, koska hän on katsonut syyteoikeuden vanhentuneen. Päätöksen perustelujen mukaan ”asia on tutkittu poliisissa törkeänä tekemuotona, mutta esitutkinnassa saadun selvityksen mukaan tekoja on arvioitava perusmuotoisina kavallusrikoksina, koska taloudellisen vahingon määrä on ollut kussakin kavalluksessa 5.000 euroa. Vaikkakin nämä kolme erillistä kavallusta arvioitaisiin yhtenä tekona taloudellisen vahingon ollessa 15.000 euroa, olisi siinäkin tapauksessa oikeuskäytännön mukaisesti tekoa arvioitava perusmuotoisena kavalluksena.”

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheutonta viivytystä. Esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Valtakunnansyyttäjän ohjeen VKS:2016:4 ”Syyttäjän tehtävien kiireellisyys ja etusijajärjestys” mukaan syyteoikeuden vanhentumista koskeva rikoslain 8 luku sisältää syyttäjän tehtävässään huomioitavia määräaikoja koskevia säännöksiä. Vaikka niiden ensisijaisena tarkoituksena ei olekaan säännellä rikosasioiden käsittelyn kiireellisyyttä, saavat ne syyteoikeuden vanhentumisen lähestyessä kiireellisyysperusteen luonteen ja velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden.

Edelleen ohjeessa todetaan, että asian kiireellisyyden arvioinnista vastaa töiden jakamisesta yksikössä huolehtiva esimies ja jakamisen jälkeen asian käsittelijäksi määrätty syyttäjä. Syyttäjän tulee huolehtia lakisääteisten määräaikojen ja kiireellisyysperusteiden noudattamisesta riippumatta käsiteltävänänsä oleviin asioihin liittyvistä harkinnanvaraisista kiireellisyysperusteista.

Esitutkintalain 5 luvun 3 §:ssä säädetään esitutkintayhteistyöstä seuraavaa.

Esitutkintaviranomaisen tulee asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä muuten. Jos esitutkintaviranomainen on ilmoittanut tutkittavaksi tulleesta rikoksesta syyttäjälle, tutkinnanjohtajan on ennen esitutkinnan päättämistä kuultava syyttäjää siitä, onko asia selvitetty riittävästi 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla, jos asian laatu tai laajuus edellyttää kuulemista tai jos esitutkinta on tarkoitus päättää saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi. Pakkokeinojen käyttöön liittyvästä ilmoittamisvelvollisuudesta säädetään pakkokeinolaissa.

Syyttäjän on tarvittavassa määrin osallistuttava esitutkintaan sen varmistamiseksi, että asia selvitetään 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee neuvotella esitutkintayhteistyön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä.

3.2 Kannanotot

3.2.1 Yleisiä lähtökohtia

Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa. Esitutkinnan hyväksyttävä kesto riippuu kussakin yksittäistapauksessa tutkittavana olevan asian erityispiirteistä kuten sen laadusta ja laajuudesta. Luonnollisesti myös käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat esitutkinnan keston. Esitutkinnan toimittamiseen käytetty aika ei saa johtaa siihen, että tutkittavana oleva rikos pääsee vanhentumaan. Esitutkintaviranomaisen onkin heti rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen selvitettävä rikoksen vanhentumisaika ja otettava se huomioon esitutkintatoimenpiteiden kiireellisyyttä harkittaessa. Huomioon on otettava väitetyn rikoksen lievimmän mahdollisen tekemuodon syyteoikeuden vanhentuminen.

Poliisilla ja syyttäjällä on velvollisuus esitutkintayhteistyöhön. Poliisin tulee asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla ilmoittaa syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä muuten. Syyttäjän on tarvittavassa määrin osallistuttava esitutkintaan sen varmistamiseksi, että asia selvitetään 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Syyttäjän tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen kuuluu myös sen varmistaminen, ettei syyteoikeuden vanhentuminen pääse tapahtumaan syyteharkinnan aikana sellaisessa jutussa, jossa on ollut riittävästi aikaa syyteharkinnan tekemiseen.

3.2.2 Poliisin ja syyttäjän menettely esitutkinnassa

Esitutkinnassa on lähdetty siitä, että kyse olisi ollut yhdestä törkeästä kavalluksesta. Ei ole selvitystä siitä, kuinka perusteelliseen harkintaan tämä näkemys on perustunut. Syyttämättäjättämispäätöksissään erikoissyyttäjä on sen sijaan katsonut, että kyse on kolmesta (perusmuotoisesta) kavalluksesta, joiden syyteoikeus oli vanhentunut ja että vaikka erilliset kavallukset arvioitaisiin yhtenäkin tekona, olisi kyse perusmuorisesta kavalluksesta. Pidän erikoissyyttäjän päätöstä perusteltuna.

Laissa ei ole säännöksiä siitä, milloin yksittäiset teot katsotaan yhdeksi tai useammaksi rikokseksi. Oikeuskäytännössä arvioinnin lähtökohdaksi on otettu lain esitöissä (LaVM 15/1990 vp s. 3) mainitun mukaisesti niin sanottu luonnollinen katsantokanta. Tekojen yksiköintiä arvioitaessa on tällöin kiinnitetty huomiota erityisesti tekojen ajalliseen ulottuvuuteen sekä siihen, onko kysymys ollut yhtenäisestä toiminnasta vai selvästi erillisistä teoista. Rikostunnusmerkistöjen muotoilu, niiden tavoitteet ja niillä suojattavat oikeushyvät, asianomistajien lukumäärä sekä tekojen motivaatioperusta vaikuttavat siihen, pidetäänkö tekoja yhtenä vai useampana rikoksena (KKO 2024:65, kohta 8 ja siinä viitattu oikeuskäytäntö).

Kantelun tarkoittamassa tapauksessa epäillyn rikoksen törkeysarvostelu näyttää esitutkintavaiheessa lähteneen keskeisesti siitä, että sen kohteena olisi ollut erittäin arvokas omaisuus, 15.000 euroa. Totean, että korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2015:52 mukaan noin 10.000 euron suuruisen hyödyn ei katsottu olevan törkeää petosta koskevassa rangaistussäännöksessä tarkoitetulla tavalla huomattava (kohta 15). Ratkaisussa KKO 2019:46 noin 9.500 euron arvoista omaisuutta ei puolestaan pidetty törkeää varkautta koskevassa rangaistussäännöksessä tarkoitetulla tavalla erittäin arvokkaana (kohta 10). Edelleen ratkaisussa KKO 2007:102 veropetoksella saatua noin 14.500 euron suuruisesta hyödyä ei voitu vielä pitää huomattavana. Sen sijaan törkeää kavallusta koskevassa ratkaisussa KKO 2019:33 pidettiin 17.333 euroa suurena määränä varoja (kohta 17). Ratkaisussa KKO:2019:23 katsottiin, että kun petoksella oli tavoiteltu 10000 euron taloudellista hyötyä sekä toisella teolla 13.000 euroa, ei näitä määriä voitu pitää rikoslain 36 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla huomattavina. Totean, että toki pelkkä omaisuuden arvo ei ole ratkaisevaa, vaan teon tulee myös kokonaisuutena arvostellen olla törkeä.

Katson, että siinä vaiheessa, kun tapahtumatiedot eivät ole olleet täsmällisesti tiedossa, tässä tapauksessa on ollut mahdollista katsoa olleen syytä epäillä rikosta, jonka kohteena oli ollut törkeän kavalluksen tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla erityisen arvokas omaisuus. Kuitenkin viimeistään kun poliisi on saanut vastauksen pankkitiedusteluun, on käsitykseni mukaan ollut selvää, että kolmen erikseen takuumaksun maksaneen henkilön varoja oli kavallettu kolmella eri kerralla (28.5., 9.6. ja 23.8.2017) ja että menettely tulisi pikemminkin arvioitavaksi kolmena erillisenä (perusmuotoisena) kavalluksena kuin yhtenä törkeänä kavalluksena. Tämä olisikin tullut ottaa huomioon tutkintatoimenpiteiden aikataulua suunniteltaessa. Näin on katsonut myös poliisilaitos lausunnossaan. Painotan, että käsitykseni mukaan poliisin tulee ottaa myös syyttäjään yhteyttä, jos tutkittavana olevan rikoksen tunnusmerkistön harkintaan liittyy oikeudellisia ongelmia. Esitutkintalain esitöissäkin on todettu mm., että tarvittaessa syyttäjän huomiota olisi kiinnitettävä epäillyn rikoksen vanhentumisen vaaraan (hallituksen esitys 222/2010 s.209).

Syyteoikeuden vanhentumisvaaraa ei kuitenkaan näytetä havaitun tai ainakaan otetun huomioon ennen erikoissyyttäjän päätöksiä. Pankkitiedustelun vastauksen saavuttua syyteoikeuden vanhentumiseen oli vielä aikaa yli kaksi vuotta eli esitutkinnan loppuunsaattamiseen oli hyvin aikaa. Asia ei ole ollut mitenkään laaja tai laadultaan poikkeuksellinen.

Ajan kulumisen vuoksi esitutkinnan viipymisen syistä ei ole saatavissa yksityiskohtaista selvitystä, mutta ilmeistä on, että tärkeimmät syyt ovat olleet muiden kiireellisempien esitutkintojen priorisointi ja toisen epäillyn samaan aikaan vireillä ollut laajempi esitutkinta. Myös tutkinnanjohtajien vaihtumisella ja vaikeuksilla tavoittaa epäiltyjä on ilmeisestikin ollut oma vaikutuksensa.

Vaikka syyteoikeus ei olekaan vanhentunut esitutkinnan kuluessa, niin poliisin toiminta on joka tapauksessa arvostelulle altista, kun vanhentumisvaaraa ei selvästikään ole havaittu. Se, että toisella epäillyistä on toinenkin rikosasia esitutkinnassa, ei ole hyväksyttävä peruste vanhentumisvaarassa olevan jutun esitutkinnan viipymiselle niin pitkään kuin on tapahtunut.

Poliisin toiminnan arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon myös syyttäjän menettely.

Aluesyyttäjä on saanut ETL-ilmoituksen asiassa 30.9.2021. Hän on heti samana päivänä ollut yhteydessä poliisiin ilmoittaen, että hänellä oli vireillä ETL-ilmoitus toisen epäillyn muusta rikosasiasta, jossa oli yritetty järjestää syyteneuvottelua. Myös kantelun tarkoittama asia oli tarkoitettu käsitellä samassa syyteneuvottelussa. Syyteneuvottelu ei ilmeisestikään onnistunut.

Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että aluesyyttäjä on ollut tietoinen, millaisia tekoja asiassa - - - epäiltiin tehdyksi - tai ainakin hänen olisi tullut olla niistä tietoinen, kun hän oli niidenkin osalta järjestämässä syyteneuvottelua. Käsitykseni mukaan syyttäjän tulee esitutkintayhteistyössä varmistua muun muassa siitä, että esitutkinnassa osataan ottaa huomioon syyttäjän ennakoitavissa olevien ratkaisujen asettamat vaatimukset muun muassa esitutkinnan aikataululle. Apulaisvaltakunnansyyttäjäkin on katsonut, että aluesyyttäjän olisi tullut kiinnittää huomiota syyteoikeuden lähenevään vanhentumiseen jo vuonna 2021 yhteydenpidossa tutkinnanjohtajan kanssa. Käsitykseni mukaan jo hyvin pikaisellakin tutustumisella asiaan olisi ollut havaittavissa, että kyse oli kolmen eri henkilön eri ajankohtina eri asunnoista maksamien erillisten 5.000 euron erien epäilyistä kavaltamisista.

Viimeistään aluesyyttäjän olisi mielestäni tullut reagoida vanhentumisvaaraan, kun hän sai 6.4.2022 tutkinnanjohtajalta tiedokseen esitutkintapöytäkirjan johdannon, jossa tapahtumat on kirjattu yksityiskohtaisesti.

Poliisilaitoksen mukaan poliisin on voitava luottaa siihen, että syyttäjä osallistuu tarvittavassa määrin esitutkintaan ja esimerkiksi oikaisee mahdolliset virheelliset käsitykset tekoon soveltuvasta rangaistussäännöksestä. Olen samaa mieltä, mutta nyt käsillä olevan kaltaisessa tilanteessa myös poliisin tulisi aktiivisesti kiinnittää syyttäjän huomiota siihen, olisiko kyse yhdestä törkeästä kavalluksesta vai kolmesta kavalluksesta. Juttumäärät huomioon ottaen pelkkä syyttäjän vaikeneminen ei mielestäni ole osoitus siitä, että hän on havainnut asian saatikka ottanut siihen kantaa.

3.2.3 Syyttäjien menettely syyteharkintavaiheessa

Saadun selvityksen mukaan juttu ei ole ollut aluesyyttäjällä syyteharkinnassa. Joka tapauksessa kesäkuussa 2022 on tullut päättää, kuka tekee asiassa syyteharkinnan. Asian jakaminen on kuulunut apulaispäällikön tehtäviin.

Erikoissyyttäjä on kertonut, että häneltä on 23.6.2022 sähköpostitse tiedusteltu, ottaisiko hän tämän ja toisen aluesyyttäjältä siirtyvän asian ja hän on vastannut myöntävästi. erikoissyyttäjä on ymmärtänyt tämän yhteydenoton vasta alustavaksi asian jakoa edeltäväksi tiedusteluksi.

Valtionsyyttäjä on tuonut molempien juttujen asiakirjat erikoissyyttäjän työhuoneeseen viimeistään syksyllä 2022. Valtionsyyttäjä mukaan hän on kertonut asian siirrosta erikoissyyttäjälle; tästä ei ole enempää selvitystä ja on epäselvää, tarkoitetaanko tällä em. sähköpostitiedustelua. Asian jakamista erikoissyyttäjän nimiin ei joka tapauksessa ole merkitty asianhallintajärjestelmään ennen kuin 1.6.2023. Selvityksen mukaan asia on näkynyt hänen ratkaistavien asioiden työjonossaan vasta 4.10.2023, kun tilasiirto on tehty.

Näin ollen erikoissyyttäjällä ei näytä olleen aihetta tutustua asiaan ja havaita syyteoikeuden vanhentumisuhkaa ennen kuin kaikkien epäiltyjen kavallusten syyteoikeus on viimeistään elokuussa 2022 vanhentunut. Näin on katsonut myös apulaisvaltakunnansyyttäjä lausunnossaan. Asiassa ei muutoinkaan ole tullut ilmi aihetta arvostella erikoissyyttäjän menettelyä.

Valtionsyyttäjän menettelyn osalta totean seuraavaa.

Valtionsyyttäjä on katsonut voineensa luottaa siihen, että rikosepäilyssä oli kyse törkeästä kavalluksesta, kun kyse on ollut ETL-ilmoituksen kautta tulleesta asiasta. Valtionsyyttäjän mukaan vanhentumiskysymysten arviointi on keskeinen osa esitutkintayhteistyötä. Käsitykseni mukaan ei olekaan moitittavaa, että hän on juttua erikoissyyttäjälle jakaessaan luottanut siihen, että asiassa rikosnimike on kirjatun mukaisesti törkeä kavallus, eikä syyteoikeuden vanhentumisvaaraa näin ollen olisi. Näin siksi, että, että poliisi oli syyskuussa 2021 tehnyt syyttäjälle asiassa ETL-ilmoituksen ja asialle on esitutkintavaiheessa ollut nimettynä syyttäjä (aluesyyttäjä), jonka tehtäviin vanhentumisvaaran arviointi on osana esitutkintayhteistyötä kuulunut.

Sen sijaan valtionsyyttäjä on itsekin myöntänyt, että hän ei ole huolehtinut siitä, että asian uudelleen jakaminen olisi merkitty asianhallintajärjestelmään. Valtionsyyttäjä on vienyt jutun asiakirjat (yhdessä toisen jutun laajan asiakirja-aineiston kanssa) erikoissyyttäjän työhuoneeseen viimeistään syksyllä 2022. Tämä ei kuitenkaan voi korvata asian jakamisen asianmukaista kirjaamista asiankäsittelyjärjestelmään. Suurten juttumäärien hallinta ei voi perustua pelkkiin fyysisiin asiakirjoihin, vaan asianhallintajärjestelmän merkintöjen asianmukaisuus ja ajantasaisuus on tärkeää. Jos kirjaaminen ei ole asianmukaista, on mahdollista, että juttu jää ”isännättömäksi”. Tässä tapauksessa jää epäselväksi, onko ja miten valtionsyyttäjä mahdollisesti kertonut siirrosta erikoissyyttäjä erikoissyyttäjälle. Joka tapauksessa valtionsyyttäjä on toiminut huolimattomasti juttua jakaessaan.

3.2.4 Korvauskysymyksistä

Kanteliija myötäpuolinen haki Helsingin poliisilaitokselta korvausta asian viivästyneestä käsittelystä. Vaatimuksen mukaan alkuperäisestä pääomasta 15.000 eurosta saatiin konkurssipesältä korvauksia vain 6.354,39 euroa. Hakijat vaativat poliisilta vahingonkorvauksena jäljelle jäävää summaa korkoineen.

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvassa vahingonkorvaustoiminnassa toimivaltainen viranomaisena on Valtiokonttori. Poliisin osalta on huomattava, että tuota lakia ei kuitenkaan sovelleta sellaisen esine- tai varallisuusvahinkoon perustuvan korvausvaatimuksen käsittelyyn, joka koskee poliisin toiminnassa aiheutunutta vahinkoa.

Kun edellä mainittu korvausvaatimus näyttää koskeneen vain varallisuusvahingon korvaamista, Helsingin poliisilaitos on ollut toimivaltainen ratkaisemaan asian. Se on 28.3.2025 tekemällään päätöksellä hylännyt vaatimuksen.

Tässä kanteluasiassa ei ole kysymys tuosta vasta kantelun vireilletulon jälkeen tehdystä päätöksestä. Kantelijalla on mahdollisuus tältä osin nostaa valtiota vastaan kanne kärjäoikeudessa.

Totean joka tapauksessa seuraavaa.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on myös katsottu, että oikeusasiamies voi perusoikeuksien valvontatehtävänsä puitteissa tehdä perusoikeuksien loukkausten johdosta hyvitysesityksiä.

Kyseessä olevan asian käsittely viipynyt kohtuuttoman, eikä asiaa voida pitää vähäisenä. Kyse on ollut vakavasta rikosepäilystä. Syyteoikeus on asian käsittelyn aikana vanhentunut. Tämä on johtanut muun muassa siihen, että asianomistajat eivät ole voineet käyttää omaa toissijaista syyteoikeuttaan.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO:2011:38 arvioinut valtion korvausvastuuta ja velvollisuutta hyvittää esitutinnan viivästymisestä aiheutunut aineeton vahinko. Korkein oikeus totesi, että oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (hyvityslain) mukaan oikeudenkäynnin viivästymisen perusteella viivästyksenä otetaan huomioon myös esitutinnan kesto. Lain esitöistä ilmenee, että tilanteet, joissa esitutkinta viivästyy eikä syytettä nosteta, on jätetty hyvityslain korvausjärjestelmän ulkopuolelle siitä syystä, että tällaisten tilanteiden on arvioitu olevan verrattain harvinaisia. Asiallisia perusteita sille, että tällaisessa tilanteessa oikeutta korvaukseen ei olisi, ei siten ole nähty olevan. Korkein oikeus totesi, että esitutinnan kohtuuttomasta kestosta voi sellaisenaankin aiheutua samankaltaista aineetonta vahinkoa kuin varsinaisen oikeudenkäynnin viivästymisestä. Korkeimman oikeuden mukaan estettä kysymyksessä olleessa kanteessa tarkoitetun kärsimyskorvauksen tuomitsemiselle ei siten ollut, jos kantajaa koskeneen esitutinnan katsotaan kestäneen kohtuuttoman kauan.

Käsitykseni mukaan asianosaisen oikeusturvan kannalta ei olekaan perusteltua, että oikeus korvaukseen asian käsittelyn kohtuuttoman keston perusteella riippuisi siitä, nostetaanko asiassa lopulta syyte vai ei. Vaatimus perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaasta toteutumisesta puoltaa vahvasti tulkintaa, jonka mukaan myös esitutinnan ja syyteharkinnan viipyminen voi oikeuttaa korvaukseen vastaavalla tavalla kuin varsinaisen oikeudenkäynnin viivästyminen.

Esitän, että Suomen valtio hyvittää asianomistajille tapahtuneen. Viitaten valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Valtiokonttorille. Pyydän sitä ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin hyvitysesitykseni on antanut aihetta.

4 YHTEENVETO JA TOIMENPITEET

Kyseinen rikosasia ei ollut mitenkään laaja tai laadultaankaan poikkeuksellinen. Kuitenkin epäiltyjen rikosten syyteoikeus on vanhentunut asian käsittelyn aikana. Tämä ei ole hyväksyttävä lopputulos.

On selvää, että niin poliisilla kuin syyttäjillä ole ollut paljon muitakin asioita samaan aikaan käsiteltävänä. Tässä tapauksessa ei mielestäni kuitenkaan ole kohtuuton vaatimus, että jo varsin varhain esitutinnan aikana olisi tullut tunnistaa olevan hyvinkin todennäköistä, että syyteharkinnassa asiaa tullaan arvioimaan kolmena perusmuotoisena kavalluksena. Tällöin tämä seikka olisi voitu ottaa huomioon tutkintatoimien aikataulussa. Tämä olisi edellyttänyt riittävän tehokasta esitutkintayhteistyötä. Sekin toki vaatii työpanosta sekä poliisilta että syyttäjältä. Kuitenkin tässä tapauksessa vanhentumisvaaran havaitseminen ja siihen kannanottaminen olisi käsitykseni mukaan ollut mahdollista pintapuolisellakin tutustumisella tähän varsin yksinkertaiseen asiaan.

Esitutkintayhteistyöstä vastaavat sekä poliisi että syyttäjä. Tässä tapauksessa katson, että kummankin toiminta antaa aihetta arvosteluun, kun vanhentumisvaaraa ei ole otettu huomioon esitutkinnassa. Esitutinnan olisi tullut edetä selvästi tapahtunutta ripeämmin. Nyt ensimmäisen lähes kolmen ja puolen vuoden aikana huhtikuuhun 2021 mennessä ainoa toimenpide oli selvityksen mukaan pankkitiedustelu. Asia viipyi esitutkinnassa tämänkin jälkeen niin pitkään, että asian siirtyessä syyttäjälle syyteoikeus ensimmäisestä teosta vanhentui jo viikon päästä ja viimeinenkin kolmessa kuukaudessa. Syyteharkintakaan ei edellä kohdassa 3.2.3 todetuista syistä tosiasiallisesti alkanut ennen kuin syyteoikeudet olivat kaikilta osin vanhentuneet.

Sekä poliisi- että syyttäviranomiset ovat epäonnistuneet tämän asian käsittelyssä. Kiinnitänkin asiassa tutkinnanjohtajina toimineiden nykyisen aluesyyttäjän ja rikostarkastajan sekä tapahtuma-aikaan aluesyyttäjänä toimineen huomiota edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni arvosteluun poliisin ja syyttäjän toiminnasta asian esitutkintavaiheessa. Poliisilakimies on toiminut tutkinnanjohtajana vain alle kaksi kuukautta aivan esitutinnan loppuvaiheessa, eikä hänen osaltaan ole tullut ilmi aihetta arvosteluun.

Lisäksi katson, että nykyisin valtiosyyttäjänä toimiva on kohdassa 3.2.3 todetulla tavalla laiminlyönyt huolehtia siitä, että kyseisen asian jakaminen syyteharkintaan olisi kirjattu asianmukaisesti syyttäjälaitoksen asianhallintajärjestelmään. Erikoissyyttäjän menettely ei ole antanut minulle aihetta toimenpiteisiin.

Kun syyteoikeus asiassa on sen käsittelyn aikana vanhentunut viranomaisista johtuvista syistä, lähetän tämän päätökseni Valtiokonttorille kohdassa 3.2.4 toteamaani viitaten. Pyydän Valtiokonttoria 30.6.2026 mennessä ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin esitykseni on antanut aihetta.